

Підстави та порядок затримання у кримінальному провадженні

Дояр Є.В., аспірант кафедри кримінального процесу НАВС.

Підстави та порядок затримання врегульовано не лише на конституційному рівні та міжнародно-правовими актами, а й у новому КПК. Затримання вважається тимчасовим запобіжним заходом (ст. 188-192, 207- 213).

Незважаючи на короткочасність затримання, за характером обмежень прав і свобод воно є одним з найбільш суворих запобіжних заходів. Адже застосування затримання безпосередньо пов'язане з обмеженням права людини на свободу та особисту недоторканність. Тому не випадково процесуальні норми, що регламентують порядок і строки затримання, закріплено Конституцією України та низкою міжнародно-правових актів, зокрема Загальною декларацією прав людини (1948 р.), Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), Міжнародним пактом про громадянські та політичні права (1966 р.), конвенціями ООН проти катування та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність видів поведінки та покарання (1984 р.), про права дитини (1989 р.) та ін.

Кримінальне процесуальне затримання слід відрізнити від інших примусових заходів, зокрема: доставляння особи до правоохоронного органу на строк до однієї години у порядку, передбаченому законодавством про адміністративні правопорушення, а також затримання особи (до трьох годин) в адміністративному порядку. Аналіз норм КПК України дозволяє виокремити такі види затримання: 1) на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання з метою приводу (ст. 187-191); 2) без ухвали слідчого судді, суду (ст. 207, 208). Ці види затримання розрізняються за цільовим призначенням, суб'єктами їх здійснення, підставами та процесуальним порядком застосування.

За загальним правилом, ніхто не може бути затриманий без ухвали слідчого судді, суду (ч. 1 ст. 207 КПК). Утім, затримання допускається без такої ухвали уповноваженою на те службовою особою (ст. 208 КПК) та будь-якою іншою особою (ст. 207 КПК) при наявності визначених в законі підстав. Відповідно до ст. 187 КПК слідчий суддя, суд після одержання клопотання про застосування запобіжного заходу до підозрюваного, обвинуваченого, який перебуває на свободі, призначає дату судового засідання і здійснює судовий виклик. Якщо слідчий, прокурор подав разом із клопотанням про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою клопотання про дозвіл на затримання підозрюваного, обвинуваченого з метою його приводу, слідчий суддя, суд приймає рішення згідно зі ст. 189 КПК. У разі неприбуття підозрюваного, обвинуваченого за судовим викликом і відсутності у слідчого судді, суду на початок судового засідання відомостей про існування поважних причин, що перешкоджають його своєчасному прибуттю, слідчий суддя, суд має право постановити ухвалу про привід підозрюваного, обвинуваченого, якщо він не з'явився для розгляду клопотання щодо обрання запобіжного заходу у вигляді застави, домашнього арешту чи тримання під вартою, або ухвалу про дозвіл на його затримання з метою приводу, якщо ухвала про привід не була виконана.

В цілому приймаючи рішення про задоволення клопотання щодо застосування до підозрюваного запобіжного заходу у вигляді затримання слідчі судді дотримувалися вимог КПК. Відповідно до ст. 209 КПК особа є затримана з моменту, коли вона силою або через підкорення наказу змушена залишатись поряд із уповноваженою особою чи в приміщенні, визначеному уповноваженою службовою особою. Тому відлік 60 годин, протягом яких затримана особа повинна бути доставлена до суду, необхідно відраховувати з моменту фактичного затримання особи, а не з години, яка зафіксована у протоколі. Слідчий суддя, встановивши порушення зазначеної норми, зобов'язаний вжити заходів, передбачених чинним законодавством. При цьому необхідно враховувати, що відповідно до ч. 5 ст. 208 КПК про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, складається протокол, в якому, крім відомостей, передбачених ст. 104 КПК, зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень ст. 209 Кодексу; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви чи скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних прав та обов'язків затриманого. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманим. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому а також надсилається прокурору. Клопотання про дозвіл на затримання з метою приводу має відповідати вимогам ст. 188 КПК і бути розглянуто слідчим суддею, судом негайно після одержання цього клопотання в закритому судовому засіданні за участю прокурора (ч.ч. 1, 2, 3 ст. 189 КПК).

Згідно із вимогами ч. 4 ст. 189 КПК слідчий суддя, суд відмовляє у наданні дозволу на затримання підозрюваного, обвинуваченого з метою його приводу, якщо прокурор не доведе, що зазначені у клопотанні про застосування запобіжного заходу обставини вказують на наявність підстав для тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого, а також є достатні підстави вважати, що: 1) підозрюваний, обвинувачений переховується від органів досудового розслідування чи суду; 2) одержавши відомості про звернення слідчого, прокурора до суду із клопотанням про застосування запобіжного заходу, підозрюваний, обвинувачений до початку розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу вчинить дії, які є підставою для застосування запобіжного заходу і зазначені у ст. 177 КПК.